

2025, 14 (3), 1572-1595 | Araştırma Makalesi

Öğretmen Adaylarının Prososyal Davranış Algısı

Sare Evcimik ¹

Öz

Bu araştırmanın amacı, Fırat Üniversitesi İlahiyat ve Eğitim Fakültelerinde 2024-2025 Bahar Döneminde öğrenim gören öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarını belirlemektir. Tarama modelinde yürütülen çalışmada ulaşılan sonuçlara bakıldığında, öğretmen adaylarının, özgeci prososyal davranış algıları yüksek; ben odaklı prososyal davranış algıları düşük ve düşkünlere yönelik prososyal davranış algıları ise orta düzeydedir. Ölçeğin tamamında öğretmen adaylarının prososyal davranış algısı orta düzeydedir. Öğretmen adaylarının istenen olumlu sosyal davranışlarla ilgili özgeci prososyal davranış boyutundaki yüksek algı düzeyleri, prososyal davranışların gelecek kuşaklara aktarılması bakımından olumlu bir durumdur. Öğretmen adaylarının prososyal algılarının demografik değişkenler açısından ele alınmasında ise, kadın öğretmen adaylarının erkeklerden daha fazla özgeci prososyal davranış algı düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca, 4. Sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının Prososyal Davranış Ölçeği toplamına yönelik algı düzeylerinin, 1. Sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aile ekonomik durumuna göre de, orta düzey ekonomik gruba mensup öğretmen adaylarının, prososyal davranış algı düzeyleri, zayıf düzey ekonomik gruba mensup öğretmen adaylarına göre daha yüksektir. Araştırma sonunda, birey ve toplum için çok kritik olan prososyal davranışların kazandırılmasında, olumlu algı çok önemlidir. Bu algının oluşturulmasında eğitim, temel faktörlerden birisidir. Bu açıdan öğretmen yetiştiren fakültelere önemli konuyla ilgili sorumluluklar düşmektedir. Bu fakültelerin öğretim politikaları, öğretmen adaylarına, prososyal davranışlar kazandıracak şekilde olmalıdır. Bunun için öğretmenlik meslek ders içeriklerine buna dair amaç ve konular eklenebileceği gibi, programlara, prososyal davranışlarla ilgili dersler de eklenebilir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Prososyal Davranış, Öğretmen Adayları, Eğitim Fakültesi, İlahiyat Fakültesi.

Evcimik, S. (2025). Öğretmen Adaylarının Prososyal Davranış Algısı. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 14(3), 1572-1595. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1714779>

Geliş Tarihi	09.06.2025
Kabul Tarihi	02.09.2025
Yayın Tarihi	30.09.2025
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

¹ Dr. Elazığ Müftülüğü Manevi Danışmanı, Elazığ, Türkiye, sare_2323@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4154-3434.

2025, 14 (3), 1572-1595 | Research Article

Perception of Prosocial Behavior of Prospective Teachers

Sare Evcimik ¹

Abstract

The aim of this research is to determine the prosocial behavior perceptions of teacher candidates studying at Fırat University, Faculty of Theology and Education in the 2024-2025 Spring Semester. When the results of the research conducted in the screening model are examined, it is seen that the perceptions of altruistic prosocial behavior of teacher candidates are high; their perceptions of self-focused prosocial behavior are low and their perceptions of prosocial behavior towards the needy are at a medium level. The perception of prosocial behavior of teacher candidates is at a medium level in the entire scale. The high perception levels of teacher candidates in the altruistic prosocial behavior dimension regarding desired positive social behaviors are a positive situation in terms of transferring prosocial behaviors to future generations. When the prosocial perceptions of teacher candidates are examined in terms of demographic variables, it was determined that female teacher candidates have a higher level of altruistic prosocial behavior perception than male teachers. In addition, it was determined that the perception levels of teacher candidates studying in the 4th grade towards the total Prosocial Behavior Scale of Teacher Candidates are higher than those studying in the 1st grade. According to the family economic status, the perception levels of prosocial behavior of teacher candidates belonging to the middle economic group are higher than those belonging to the low economic group. As a result of the research, positive perception is very important in gaining prosocial behaviors that are very critical for the individual and society. Education is one of the basic factors in the formation of this perception. In this respect, important responsibilities fall on the faculties that train teachers. The teaching policies of these faculties should be in a way that will gain prosocial behaviors in teacher candidates. For this, goals and topics related to this can be added to the content of teaching profession courses, and courses related to prosocial behaviors can also be added to the programs.

Keywords: Religious Education, Prosocial Behavior, Prospective Teachers, Faculty of Education, Faculty of Theology.

Evcimik, S. (2025). Perception of Prosocial Behavior of Prospective Teachers. Journal of the Human and Social Science Researches, 14(3), 1572-1595. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1714779>

Date of Submission	09.06.2025
Date of Acceptance	02.09.2025
Date of Publication	30.09.2025
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

¹ Dr., Mufti's Office, Spiritual Advisor, Elazığ, Türkiye, sare_2323@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4154-3434.

Giriş

Bireyin psikolojik bakımdan olgunlaşması ve toplumun huzuru için çok önemli olan prososyal davranışın, insan ile ilgili birçok disiplin gibi, insan davranışları bilimi olan eğitim ve çocuk eğitimi ile olan ilişkisi (Sarnıç, 2023, s.172), konuyu öğretmen adaylarıyla ilişkili kılmaktadır. Çünkü bugünün öğretmen adayları, yarının eğitim ve öğretimden sorumlu birer neferi olan öğretmenlerdir. Eğitim örgütleri, toplumun ve toplumu oluşturan bireylerin hayatını şekillendirmesi beklenen örgütlerdir (Turhan, vd., 2018, s.52). Öğretmenlerden toplumun, kamunun, okul yöneticilerinin, velilerin ve öğrencilerin beklentilerinin her geçen gün arttığı günümüzde (Turhan ve Erol, 2020, s.123); prososyal davranışlar sergilemeleri de beklenmektedir. Öğretmen adaylarının, çağın gerektirdiği donanım ve yeterliklere sahip olması bir mecburiyettir (Erol ve Özdemir, 2018, s.78). Öğretmen adayları, öğretmeni, şekillendiren, biçim veren, hayata hazırlayan ve bilgi ve aydınlık kaynağı olarak nitelemektedirler (Özdemir ve Erol, 2015, s.56). Dolayısıyla, öğretmen adayları kendilerini prososyal davranışlar sergileyebilecek doğrultuda yetiştirmelidirler. Prososyal gibi olumlu sosyal davranışların toplumda yaygınlaştırılmasında öğretmenlerin kritik rolü dikkate alındığında, öğretmen adaylarının bu konuda gerekli farkındalık ve duyarlılıklarının önemi daha iyi anlaşılabilir. Öğretmen adaylarının prososyal davranış fark edip, benimseyip, uygulamaları, bu tür olumlu ve insani davranışların gelecek kuşaklara aktarılmasının yollarından birisidir.

Empati, özgecilik (diğerkâmlık), yardım etme, isâr ve fedakârlık gibi fikir ve düşünceler bağlamında ele alındığında, kadim zamanlara dayanan prososyal davranış (Akbiyık, 2022; Sucu, 2020), kavram olarak nispeten yenidir. Bu kavram, farklı isimlerde de olsa insanlık tarihinin başladığı dönemden bu yana hayatın içinde olagelmıştır (Almacak (2021, s. 17). Psikoloji, sosyoloji, ilahiyat, ahlak, antropoloji ve iktisat gibi disiplinlerin ilgi alanına giren prososyal davranış kavramı, 1980'li yıllardan sonra, kurumsal verimlilik bağlamında, kurum içi sosyal etkileşim çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Bu anlamda kavramın ilk kez Smith vd. (1983) tarafından kullanıldığı belirtilmektedir (Esmer ve Özdaş, 2018, s. 34). Kavramın ilk kez kullanımı bu şekilde olsa da Katz'ın (1964), örgütler (kurumlar) içinde insan güdülenmesini araştırarak prososyal davranış çalışmaları (Durdu, 2021, s.43) öncül olarak görülebilir. Ancak bu kavramın ortaya çıkmasında, "Genovese sendromu" olarak adlandırılan, 1964 yılında ABD'de yaşanan olumsuz bir olaya hiçbir şekilde müdahil olmaması durumunu (Akdoğan, 2021, s.50) da unutmamak gerekir.

Toplum yararına karşılıksız olarak sergilenen olumlu sosyal davranış ifade eden prososyal davranış bireyin; niyet, irade, empati, cömertlik, hasbilik, fedakârlık ve gönüllüğünü kapsayan, bilişsel arka planı olan, ahlaki bir çatı kavramdır. "*İnsanın diğerini incelemesi*" halini ifade olarak prososyal davranış (Düzgüner, 2019, s.354), literatürde daha çok diğerkâmlık (özgecilik) terimiyle eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Konum olarak prososyal davranış, yardım etme ile diğerkâmlık arasında ve antisosyal davranışın tam zıddı bir noktadadır (Bağcı Çetin, 2021, s.67). Ancak bu konum, kavramın bireysel ve örgütsel bağlamda ele alınışına göre değişebilmektedir. Prososyal davranışın kaynağı konusunda, genetik, sosyal, içsel motivasyon veya dışsal normlar vb. (Canel-Çınarbaş ve Doğan, 2019) şeklinde farklı görüşler mevcut olsa da bu davranışın çocuklukta oluşmaya başladığı konusunda genel bir uzlaşma vardır (Esmer ve Özdaş, 2018: 78).

Genel anlamda bireyin, ötekilerine karşılıksız yardım etmesi anlamına gelen prososyal davranışın, öğretmen adaylarıyla ilişkisi, eğitim üzerinden kurulabilir. Çünkü prososyal davranış ve öğretmen, eğitim süreci üzerinde kesişmektedir. Bu kesişmenin öğretmen adayı boyutu, bunların ileride insan davranışlarını olumlu yönde değiştirme işi olan eğitimde görev alacak olmalarıdır. Toplumsal kültür, eğitim örgütlerinin en büyük sermayesini oluşturmaktadır ve kültürlenme, eğitim örgütlerinin amaçlarının başında gelmektedir (Erol ve Turhan, 2021, s.78). Eğitimin en genel tanımı olan “bireyde istendik yönde davranış değişikliği sürecindeki” (Ertürk, 1998), “istendik davranışın”, prososyal davranışları da kapsamı, kesişmenin diğer boyutudur. Nitekim konuyla ilgili çalışmalarda, birçok faktörden etkilense de prososyal davranışların, eğitim seviyesi ile de ilişkili olduğu belirlenmiştir (Sucu, 2020). Bu ilişki, amaçları arasında bireyde öğrenilmiş olumlu sosyal davranışlar geliştirmek de olan formal eğitim ile bu eğitimin başat faktörü olan öğretmeni, prososyal davranışlarla irtibatlı kılar (Çekin, 2013, s.46). Prososyal davranış ahlaki bir erdem olarak ele alındığında, yine eğitimle ilgili olan öğretmen ile öğrenci etkileşimi öne çıkmaktadır. Her biri öğretmen olan okul yöneticileri de prososyal davranışı kazandıracak okul kültürü oluşturmada öne çıkmaktadır (Gülay, 2011, s.73). Bütün bunlara dayanarak, bireyde prososyal davranışlar geliştirmenin, sektör olarak eğitimin, görev olarak da öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının sorumluluğunda olduğu belirtilebilir. Ancak geleceğin öğretmenleri olarak öğretmen adaylarının, bu sorumluluğu üstlenip, yerine getirmeleri, her şeyden önce prososyal davranış ile ilgili algı ve farkındalıklarına bağlıdır. Bu durum, öğretmen adaylarının prososyal davranış algı ve farkındalıklarına yönelik çalışmalara olan ihtiyacı göstermektedir. Bu konuda yapılan araştırmalara bakıldığında, öğretmen adaylarının; yardım etme ve prososyal davranış ilişkisi (Erdinç, 2002), dindarlık ile prososyal arasındaki ilişki (Az, vd., 2020), sosyal duygusal davranışlar bağlamında prososyal davranışlar (Balkan ve Aladağ, 2025), öğretmen adaylarının empatik eğilimi (Sayın, 2003) boyutları çalışılmıştır. Öğretmen adayları bağlamındaki bu çalışmalarda, prososyal davranışın bir boyutu veya başka değişkenlerle ilişkisi ele alınmıştır. Ancak doğrudan öğretmen adaylarının prososyal davranış olgusunun bütününe yönelik algılarını inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamış olması, bu konudaki ihtiyacı göstermektedir. Bu ihtiyaca dayanarak amacı, öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarını belirlemek olan bu araştırmanın, literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, Fırat Üniversitesi İlahiyat ve Eğitim Fakültelerinde 2024-2025 Bahar Döneminde öğrenim gören öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarını belirlemektir. Bu genel amaca bağlı olarak aşağıdaki alt sorulara cevap aranmıştır:

Öğretmen adaylarının prososyal davranış algıları nasıldır ve bu algılar ilgili ölçeğin alt boyutlara göre nasıl dağılım göstermektedir?

Öğretmen adaylarının prososyal davranış algıları, demografik değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?

1. Yöntem

Nesnel ve görgül karakterdeki nicel paradigmaya uygun olarak kurgulanan bu betimsel nitelikli araştırma, tarama modelinde yürütülmüştür. Nicel paradigma, mevcut durumu sayısal (nicel) odaklı olarak sınırlandırma, tanımlama, genelleme ve yorumlamayı

amaçlayan tümdengelimci araştırmalardır (şimşek, 2018, s.87). Nicel paradigma çerçevesinde yer alan tarama modeli “geçmişte ya da halen mevcut bir olgu veya durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi (tasvir) amaçlayan araştırma yaklaşımıdır”. Bu yaklaşım, sosyal veya beşer  olay ve olgulara dair “ne idi?”, “nedir?”, “ne ile ilgilidir?” ve” nelerden oluşur?” gibi sorulara cevap arar (Karasar, 2012, s. 77). Bu araştırma, mevcut durumu yansıtma ve betimlemeyi amaçlayan tarama modeli çerçevesinde yer alan ve ama ı “belirli bir zamanda aynı deneyime sahip olan grupların algı ve davranışlarını incelemek” olan Eğilim Tarama Araştırması (Akdağ, 2021) ekseninde yürütülmüştür. Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu 08.05.2025 tarih 34281 sayılı Kararı ile etik kurul kararı alınmıştır.

1.1. Evren ve  rneklem

Bu çalışmanın evreni, Fırat Üniversitesi İlahiyat ve Eğitim Fakültesinde 2024-2025 Bahar Döneminde  ğrenim gören  ğretmen adaylarından oluşmaktadır. Örneklem ise kolayda örneklem yoluyla, ilgili evrenden randomize olarak seçilen, evreni temsil niteliğine sahip ve çeşitli branşlara mensup toplam 377  ğretmen adayından oluşturulmuştur. Kolayda  rnekleme, çalışma evreninden seçilecek örnek kesimin araştırmacının yargılarına belirlendiği tesad f  olmayan örnekleme yöntemidir (Haşıloğlu, Baran ve Aydın, 2015). Sosyal ve beşer  disiplinler ile nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan olasılık dışı bir örnekleme yöntemi olan kolayda örneklemenin en büyük avantajı, erişim kolaylığı ve düşük maliyet ve zamandır. Sınırlılığı ise, katılımın deneklerin motivasyonuna bağlı olmasıdır (Stratton, 2021) araştırmada bu örneklem türü, zaman, maliyet ve özellikle erişim kolaylığı açısından tercih edilmiştir. Sosyal ve beşer  bilimlerde %5 toleransla 5000 kişilik evren için 356 örneklem sayısının yeterli olduğu (Balcı, 1995, s. 110) dikkate alındığında, 377 kişilik örneklem sayısı yeterli kabul edilebilir. Tablo 1’de örneklemini oluşturan  ğretmen adaylarına ait demografik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1: Örneklemini oluşturan  ğretmen adaylarına ait demografik bilgiler

Değişkenler	N	%
Cinsiyet	Kadın (a)	276
	Erkek (b)	101
Bölüm	PDR (a)	64
	Din Dersi (b)	70
	Türkçe-Sosyal (c)	151
	Fen-Matematik (d)	69
	Okulöncesi (e)	23
	17-20 (a)	128
Yaş	21-24 (b)	178
	25+ (c)	71
	1 (a)	174
Sınıf	2 (b)	54
	3 (c)	88
	4 (d)	61
	İyi (a)	78
Aile ekonomik durumu	Orta (b)	275
	Zayıf (c)	24
Anne eğitim durumu	İlköğretim (a)	277

	Lise (b)	67	17.8
	Yüksekokul (c)	33	8.7
	İlköğretim (a)	181	48.1
Baba eğitim durumu	Lise (b)	106	28.1
	Yüksekokul (c)	90	23.8
	1 Saat (a)	31	8.3
Günlük sosyal medya kullanımı	2 Saat (b)	57	15.1
	3 Saat (c)	117	31.4
	4 Saat + (d)	172	45.2
Toplam		377	100

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada iki veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlardan birincisi, araştırmacı tarafından geliştirilen ve toplam 11 sorudan oluşan Kişisel Bilgi Formu (KBF)'dur. İkincisi Carlo ve Randal (2002) tarafından geliştirilen, Yıldız, Boz ve Yıldırım (2012) tarafından üniversite öğrencilerine uyarlanan, toplam 13 maddelik Prososyal Davranış Ölçeğidir (PSDÖ). PSDÖ'nin uyarlama çalışması (pilot uygulama), Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2024-2025 Bahar Döneminde, çeşitli branşlarda öğrenim gören ve araştırmaya dâhil edilmeyen 117 öğretmen adayından toplanan veriler üzerinden yapılmıştır. Araştırmada AFA için yapılan normallik testinde Skewness ve Kurtosis değerleri "-1.5 ile +1.5" aralığında olduğu için normal dağılım gösterdiği (Tabachnick ve Fidell, 2001) belirledikten sonra analizlere geçilmiştir. Bu analizlerde, $KMO=.756$; $Barlett=.000$ ve $\chi^2=804.571$ ($sd=66$, $p<.001$) olarak hesaplanmıştır. Bu hesaplamalarda, bir madde (13. Madde) gerekli uyumu göstermediği için elenerek, toplam 12. Maddelik, Öğretmen Adaylarının Prososyal Davranış Algısı Ölçeği (ÖAPDAÖ) olarak adlandırılmıştır. Şekil 1'de gösterilen toplam üç faktörlü bu yapı, toplam varyansın %53'ünü açıklamaktadır.

	1. Boyut	2. Boyut	3. Boyut
Madde 1	,786		
Madde 5	,776		
Madde 3	,774		
Madde 4	,633		
Madde 11		,827	
Madde 7		,802	
Madde 12		,633	
Madde 2		,520	
Madde 8			,661
Madde 10			,607
Madde 6			,590
Madde 9			,584

Şekil 1. ÖAPDAÖ'nin AFA Değerleri

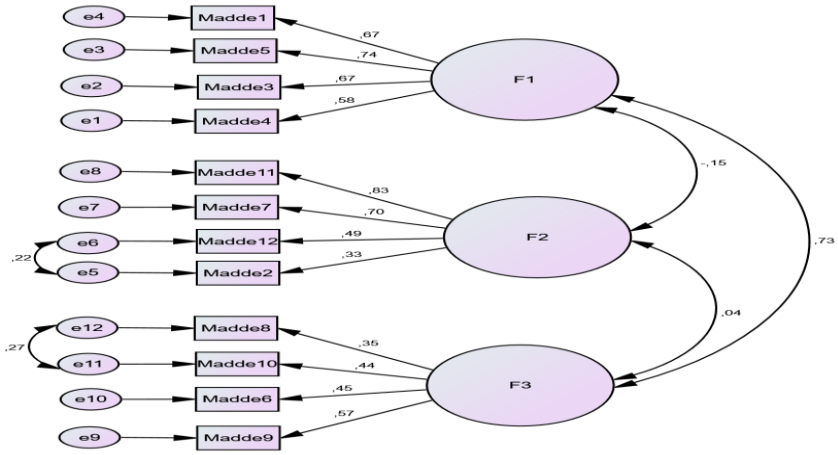
Bundan sonra üç boyutlu söz konusu yapının geçerliğini belirlemek için DFA yapılmıştır. Analizlerde toplam üç boyutlu olarak ortaya çıkan yapıya (DFA modeli) dair verilerin analizine geçilmiştir. Bu analizlere dair değerleri Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. ÖAPDAÖ DFA Uyum İndeksi Değerleri

İndeks	Modifikasyon sonrası	Mükemmel Uyum	Kabul edilebilir Uyum
χ^2	108,864		
sd	49		
χ^2/sd	2.22	$0 \leq \chi^2/sd \leq 3$	$3 \leq \chi^2/sd \leq 5$
CFI	.92	$.95 \leq CFI \leq 1.00$	$.90 \leq CFI \leq .95$
GFI	0.94	$.95 \leq GFI \leq 1.00$	$.90 \leq GFI \leq .95$
AGFI	0.91	$.90 \leq AGFI \leq 1.00$	$.85 \leq AGFI \leq .90$
RMSEA	.063	$.00 \leq RMSEA \leq .05$	$.05 \leq RMSEA \leq .10$
RMR	.061	$.00 \leq RMR \leq .05$	$.05 \leq RMR \leq .08$
SRMR	.068	$.00 \leq SRMR \leq .05$	$.05 \leq SRMR \leq .08$

Kaynaklar: Kline, 2011; Brown, 2006; Şimsek, 2007; Tabachnick & Fidell, 2001; Hu & Bentler, 1999.

Tablo 2’de yer alan DFA sonuçları (CFI=.92; RMSEA<.063; GFI=.90;), literatürde (Baumgartner & Homburg, 1996; Marsh vd., 2006) yer verildiği üzere, referans aralığına göre değerlendirildiğinde, ölçeğe ilişkin uyum indekslerinin kabul edilebilir ve mükemmel seviyelerde olduğu söylenebilir. Görüldüğü gibi araştırmacı tarafından uyarlanan ve “kabul edilebilir” değerlere sahip DFA modelindeki üç alt boyut, yine araştırmacı tarafından adlandırılmıştır. Bu adlandırma; Birinci alt boyut (1, 3, 4 ve 5. maddeler) Ben Adaklı Prososyal Davranışlar (BOPSD), ikinci alt boyut (2, 7, 11 ve 12. maddeler) Özgeci Prososyal Davranışlar (ÖPSD) ve üçüncü alt boyut (6, 8, 9 ve 10. maddeler) Düşkünlere Yönelik Prososyal Davranışlar (DYPSD) şeklindedir. Birinci ve üçüncü alt faktörlerden alınan yüksek puanlar, düşük prososyal davranış algısı ve ikinci alt boyuttan alınan yüksek puanlar ise yüksek prososyal davranış algısı olarak kabul edilmiştir.

Şekil 2: ÖAPDAÖ'nin Standardize Edilmiş Çözümleme (Standardized Solution) Değerleri

Şekil 2' de görüldüğü üzere DFA' da elde edilen maddelere ait standardize çözümleme değerleri "F1" alt boyutu için .58 ile .74 arasında, "F2" alt boyutu için .33 ile .83, "F3" alt boyutu için .35 ile .57 arasında değişmektedir. Bununla birlikte tüm faktör-madde ilişkileri .01 düzeyinde anlamlıdır. Standardize edilmiş çözümleme değerlerinin yüksek olması AFA ile elde edilen yapının uygunluğunun önemli bir kanıtıdır. Bu bulgular aynı zamanda ölçme aracının yapı geçerliğinin sağlandığını göstermektedir. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alpha birinci faktör için ".660", ikinci faktör için ".691" üçüncü faktör için ".668" ve ölçeğin tatmamu için ".693" olarak hesaplanmıştır. Bu şekilde geçerliği ve güvenilirliği sağlanan yapı Şekil 2'de görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Araştırmada KBF ve ÖAPDAÖ ile verilerin toplanmasında öncelikle araştırma için etik kurul izni ve uyguma için de ilgili dekanlıktan gerekli izinler alınmıştır. İzinler alındıktan sonra kolay erişilebilirlik ile gönüllülük dikkate alınarak, KBF ve ölçek, örnekleme dâhil öğretmen adaylarına yüz yüze ve Google form üzerinden ulaştırılmıştır. Bu şekilde toplanan 528 formdan 34'i eksik doldurma veya uygun doldurmama nedenleriyle elenmiş geriye 494 form kalmıştır. Bunlardan pilot uygulama için ayrılan 177 formdan geriye kalan toplam 377 form, analizler için bilgisayara yüklenmiştir. SPSS paket programı kullanılarak yapılan analizlerde, normallik testi, AFA, DFA, aritmetik ortalama ve standart sapma, ANOVA, LSD ve Scheffe testleri kullanılmıştır. Bunlardan LSD testi, varyans analizi sonucu F değerinin önemli çıkması durumunda kullanılan ve en küçük anlamlı farkın önemli olduğu durumlarda tercih edilen bir testtir (Ergün Bülbül, 2000, s.97). Scheffe testi ise F dağılışını esas alan, α hata payını kontrol altında tutan genel bir kıyaslama yapmada kullanılan bir testtir (Günlü ve Tekin, 2017, s.177). Araştırmada, Scheffe testinde anlamlı bulunmayan farklar için ortalamalar arasındaki minimum farkı ortaya koyan LSD testi kullanılmıştır. Bu testlerde anlamlılık düzeyi ".05" olarak alınmıştır.

1.2. Öğretmen Adaylarının Prososyal Davranış Algılarına Dair Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının, ölçeğin toplamı ve alt boyutlarına yönelik prososyal davranış algılarının dağılımı Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3: Öğretmen adaylarının prososyal davranış algıları

Boyutlar	Ortalama	Standart sapma
BOPSD	2.14	.80
ÖPSD	4.10	.64
DYPSD	3.14	.68
Toplam	3.12	.47

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarının dağılımını gösteren Tablo 3 incelendiğinde, bunların özgeci prososyal davranış algılarının yüksek ($x=4.10$); ben odaklı prososyal davranış algılarının düşük ($x=2.14$) ve menfaat odaklı-düşkünlere yönelik prososyal davranış algılarının ise orta ($x=3.14$) düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Ölçeğin tamamında ise ($x=3.12$) yine orta düzeyde algıya sahip oldukları görülmektedir. Ölçeğin BOPSD ve DYPSD boyutları, prososyal davranış için istenmeyen davranışlara yönelik iken, ÖPSD boyutu istenen ve beklenen olumlu sosyal davranışlarla ilgilidir. Buna göre araştırmaya katılan öğretmen adaylarının, tereddüt etmeden, gösterişten uzak, içsel huzur ve tatmin odaklı sergilenen olumlu sosyal davranış algılarının yüksek olduğu belirtilebilir. Beklenti kuramında göre, öğretmen adaylarının olumlu prososyal davranış algı ve tutumları, bu davranışların gelecek kuşaklara aktarılması bakımından umut vericidir (Aras ve Peker, 2024, s.618). Kaldı ki prososyal davranışların olumlu tutum ile ilişkili olduğu (Düzce, 2019, s.10) bilinmektedir. Literatürde, Yaşar ve Erol (2015), yaptıkları çalışmada okul öncesi öğretmen adaylarının, empatik eğilim düzeylerini ortalama ($x=3.24$) olarak belirlemiştir. Benzer şekilde Yılmaz ve Akyel (2008) de, araştırmalarında, beden eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğilim puanlarını “iyi düzeyde” saptamışlardır. Bu durum olasılıkla prososyal davranış ile eğitim arasındaki ilişkiye bağlı olabilir. Prososyal davranışların kazanılmasının aile (Genç, 2021, s.56) ve eğitim (Çekin, 2013, s.67) ile olan ilişkisi dikkate alındığında, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının özgeci prososyal algılarının yüksek olması, gelecek kuşaklara prososyal davranışlar kazandırma bakımından umut verici olarak değerlendirilebilir. Çünkü bugünün öğretmen adayları, geleceğin eğitim veren ebeveynleri ve öğretmenleridirler. Nitekim prososyal davranışlar bir yönüyle eğitim ile ilgilidir (Erol ve Eroğlu, 2024, s.44). Prososyal davranışları “bir başkasına fayda sağlamayı amaçlayan gönüllü davranışlar” olarak adlandıran Eisenberg vd. (2007), eğitimin buradaki işlevi sosyalleşme bağlamında ele almaktadırlar. Buna göre ailede başlayan bu süreç, toplum ve sonrasında da okulda eğitim yoluyla devam etmektedir (Turp ve Kurt Ata, 2022, s. 99).

1.3. Öğretmen Adaylarının Prososyal Davranış Algılarının Demografik Değişkenlere Göre Analizine Dair Bulgular ve Yorumları

Burada, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının, ölçeğin toplamı ve alt boyutlarına yönelik prososyal davranış algılarının, çeşitli demografik değişkenlere göre analiz edilmesine dair bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

3.3. Öğretmen Adaylarının Prososyal Davranış Algılarının Cinsiyete Göre Analizine Dair Bulgular ve Yorumları

Empati, özgecilik, karşılıksız yardım etme, rahatlama ve diğer kâmlık olarak tanımlanan prososyal davranışlara (Burak, Sert ve Özdemir, 2024, s. 42) yönelik yapılan çalışmalarda, cinsiyet, önemli bir değişken olarak dikkate alınmaktadır. Çünkü cinsiyet bireyin kişiliği, davranışları, duyguları, düşünceleri ve dünya görüşünü şekillendiren (Avşaroğlu ve Nurkoyuncu, 2021, s.3075) önemli bir olgudur. Bu durum öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarında cinsiyetin dikkate alınmasını önemli kılmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarının cinsiyete göre dağılımına dair analiz sonuçları Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4. Prososyal Davranış Algısının Cinsiyete Göre Değişimine İlişkin *t* Testi Sonuçları

Değişken	Cinsiyet	N	Ort	Ss	t	p
BOPSD	Kadın	228	2.12	.74	-1,109	,268
	Erkek	84	2.23	.92		
ÖPSD	Kadın	228	4.15	.58	2.266	.024*
	Erkek	84	3.97	.75		
DYPSD	Kadın	228	3.12	.43	,336	.911
	Erkek	84	3.14	.58		
TOPLAM	Kadın	228	3.13	.43	.336	.737
	Erkek	84	3.11	.58		

* $p < .05$; $df=310$

Öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarının cinsiyete göre dağılımını ölçeğin tamamı ve alt boyutları itibarıyla gösteren Tablo 4 incelendiğinde, sadece ÖPSD alt boyutunda anlamlı bir farklılık görülmektedir ($t_{(377)}=2, 266$; $p<0.05$). İstatistiksel olarak anlamlı bu farklılık, kadın öğretmen adaylarının ($x=4.15$), erkeklerden ($x=3.97$) daha fazla özgeci prososyal algı düzeyine sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, Avşaroğlu ve Nurkoyuncu (2021, s.3081)'nin, aktardığı, “kadınların özgecilik düzeylerinin erkeklerden yüksek olduğunu gösteren araştırmalar mevcuttur” şeklindeki literatür bilgisi tarafından desteklenmektedir. Benzer olarak Gündüz'ün (2021, s. 37) de, birçok yabancı kaynaktan aktardığına göre, kadınlar erkeklerden daha fazla özgeci davranış sergileme eğilimindedirler. Aynı doğrultuda, Uygun ve Kozikoğlu (2019), yapmış oldukları çalışmalarında, kız çocukların prososyal davranış eğiliminin erkeklerden daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Kadın öğretmen adaylarının özgeci prososyal davranış algılarının, erkeklerden daha yüksek olmasının genetik mi yoksa toplumsal role mi bağlı olduğu konusu daha detaylı araştırma gerektirmektedir. Avşaroğlu ve Nurkoyuncu (2021, s.3083), toplumsal cinsiyet rolüne vurgu yapmaktadırlar. Yılmaz'a (2023) göre de toplumsal cinsiyet kalıpları, bireyin sergileyeceği prososyal davranışın yönünü belirlemektedir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından kadınların, özgecilik düzeylerinin erkeklerden daha fazla olması, kültürel faktörlerden kaynaklanabilir (Ünlü, 2023; Gülay Ogelman ve Erten Sarıkaya, 2014; Dökmen, 2009).

3.4. Öğretmen Adaylarının Prososyal Davranış Algılarının Branşa Göre Analizine Dair Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarının öğrenim

gördükleri branşa göre dağılımına dair analiz sonuçları Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5. Branşa Göre Prososyal Davranış Algısına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler		Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Fark
BOPSD	Gruplar arası	5.380	4	,253			
	Gruplar içi	191.552	307	,247	2.156	.074	-
	Toplam	196.932	311				
ÖPSD	Gruplar arası	2.107	4	,515			
	Gruplar içi	124.383	307	,220	1.300	.270	-
	Toplam	126.490	311				
DYPSD	Gruplar arası	1.637	4		.889		
	Gruplar içi	141.355	307			.471	-
	Toplam	141.993	311				
TOPLAM	Gruplar arası	.462	4	,286	.512	.727	
	Gruplar içi	69.258	307	,178			-
	Toplam	69.720	311				

Öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarının öğrenim gördükleri branşa göre dağılımını ölçenin tamamı ve alt boyutları itibarıyla gösteren Tablo 5 incelendiğinde, bu algılar arasında istatistiksel olarak anlamlı bu farklılık olmadığı görülmektedir. Bu bulgu, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarının, öğrenim gördükleri branşlara göre hem alt boyutlar hem de toplamda farklılaşmadığı ($F_{4-311} = .512$, $p > 0.05$) şeklinde yorumlanabilir. Ancak bu konuda Cebeci'nin (2022) aktardığı ilgili araştırmalarda, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin, özgeçmiş düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının farklı branşlarda (PDR, Fen-Matematik, Türkçe-Sosyal, Okulöncesi, İlahiyat) öğrenim görmelerine rağmen, benzer prososyal davranış algılarına sahip olmaları, bu olgunun bilişsel boyutu kadar, duyuşsal boyuta da (Demirkol, 2019, s.39) bağlı olabileceğini düşündürmektedir. Çünkü branşları farklı olsa da tüm bu öğretmen adaylarının, duyuşsal boyutu çok güçlü olan “öğretmenlik” mesleğine yönelik benzer algılara sahip oldukları söylenebilir. Farklı branşlara mensup öğretmen adaylarını, benzer prososyal davranış algısında buluşturan faktör, bunların eğitim ve ilahiyat fakültesinde almış oldukları öğretmenlik meslek bilgisi dersleridir, denilebilir. Nitekim bu derslerin içeriğinde, pozitif psikoloji, empati, yardım etme ile prososyal davranışla ilgili birçok bilgi ve paradigmanın (Yavuzer, 2017, s.79) olduğu bilinmektedir.

3.5. Öğretmen Adaylarının Prososyal Davranış Algılarının Sınıfa Göre Analizine Dair Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarının öğrenim gördükleri sınıfa göre dağılımına dair analiz sonuçları Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6. Sınıfa Göre Prososyal Davranış Algısına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler		Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Fark
BOPSD	Gruplar arası	4.110	3	1.370			
	Gruplar içi	192.822	308	.626	2.189	.089	-
	Toplam	196.932	311				
ÖPSD	Gruplar arası	2.514	3	.838			
	Gruplar içi	123.975	308	.403	2.082	.103	-
	Toplam	126.490	311				
DYPSD	Gruplar arası	2.082	3	.694	1.517		
	Gruplar içi	140.911	308	.458		.210	-
	Toplam	142.993	311				
TOPLAM	Gruplar arası	1.814	3	.605			
	Gruplar içi	67.906	308	.220	2.742*	.043	a-d
	Toplam	69.720	3				

* $p < .05$.

Öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarının öğrenim gördükleri sınıfa göre dağılımını ölçenin tamamı ve alt boyutları itibarıyla gösteren Tablo 6 incelendiğinde, sadece ölçeğin toplam puanında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Yapılan LSD testi, bu istatistiksel olarak anlamlı farklılığın, 1. Sınıf ile 4. Sınıf öğrencileri (öğretmen adayları) arasında olduğunu göstermiştir ($F_{(3-308)} = 2,742$, $p < 0.05$). Buna göre, 4. Sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının ($x = 3.24$; $ss = .49$), prososyal davranış algı düzeyleri, 1. Sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarına göre ($x = 3.00$; $ss = .45$) daha yüksektir. Bu bulgu, Kasapoğlu’nun (2014), “3. Sınıf öğretmen adaylarının özgecilik düzeyi, 1. Sınıflara göre daha yüksektir” şeklindeki araştırma sonucu tarafından desteklenmektedir. Bu bulgu, literatür (Durdu, 2021; Kara, 2012; Gülay, 2011) tarafından da desteklendiği üzere, sınıf düzeyi yükseldikçe öğretmen adaylarının prososyal davranış algı düzeylerinin de yükseldiği şeklinde yorumlanabilir. Eğitim düzeyi ile prososyal davranış arasındaki doğrusal ilişki (Özdemir, 2010, s.46), bu yorumu destekler niteliktedir. Çünkü birçok öğrenme teorisinin işaret ettiği gibi, tüm birey davranışları gibi prososyal davranış da biliş öncülüne bağlıdır (Bağcı Çetin, 2021, s.64). Nitekim Çekin’in (2013) bazı kaynaklardan (Bekkers ve Graff, 2005; Wilson ve Musick, 1997) aktardığına göre, eğitim düzeyi, bireylerin prososyal davranışlar gösterme eğilimlerini güçlendirmektedir. Benzer

şekilde Harputlu'nun (2015) da, Bernt'in araştırmasından aktardığına göre, üniversite son sınıf öğrencilerinin yardım etme puanları, diğerlerine göre daha yüksek olarak hesaplanmıştır. Çünkü prososyal davranışlar sadece duygularla değil, alınan eğitimin sonucu olarak bilişsel durumlarla da alakalıdır (Genç, 2021, s.78). Eğitimin prososyal davranışlarla olan ilişkisi sadece bireyin aldığı eğitim veya öğrenim gördüğü sınıfla ilgili olmayıp, ebeveynlerin eğitim seviyesine de bağlıdır. Bu konuda yapılan çalışmalar, ebeveynlerin eğitim seviyesi yükseldikçe çocuğun da olumlu sosyal davranışlar sergileme düzeyinin yükseldiğini göstermiştir (Baykut, 2022, s.59). Sonuçta, araştırmaya katılan öğretmen adaylarından 4. Sınıfların prososyal davranış algılarının, 1. Sınıflara göre yüksek düzeyde olması, eğitim fakültesi ve ilahiyat fakültesinde alınan eğitimin buna yönelik bilişsel destek sağladığı ve bu duyguyu desteklediği söylenebilir.

3.6. Öğretmen Adaylarının Prososyal Davranış Algılarının Aile Ekonomik Durumuna Göre Analizine Dair Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarının aile gelir durumuna (ekonomik duruma) göre analiz sonuçları Tablo 7'de görülmektedir.

Tablo 7. Ekonomik Duruma Göre Prososyal Davranış Algısına Dair ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler		Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Fark
BOPSD	Gruplar arası	.324	2	.162	.254	.776	-
	Gruplar içi	196.609	309	.636			
	Toplam	196.932	311				
ÖPSD	Gruplar arası	2.845	2	1.422	3.555*	.030	b-c
	Gruplar içi	123.645	309	.400			
	Toplam	126.490	311				
DYPSD	Gruplar arası	.546	2	.273	.592	.554	-
	Gruplar içi	142.447	309	.461			
	Toplam	142.993	311				
TOPLAM	Gruplar arası	.779	2	.389	1.745	.176	-
	Gruplar içi	68.941	309	.223			
	Toplam	69.720	311				

* $p < .05$.

Öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarının ailenin ekonomik durumuna göre dağılımını, ölçeğin tamamı ve alt boyutları itibarıyla gösteren Tablo 7 incelendiğinde, bu algılar arasında sadece ÖPSD alt boyutunda anlamlı bir farklılık görülmektedir. Yapılan Scheffe testi, bu istatistiksel anlamlı farklılığın, orta düzey ekonomik grup ile zayıf ekonomik düzey grubu arasında olduğunu göstermiştir. Buna göre, orta düzey ekonomik

gruba mensup öğretmen adaylarının ($x=4.14$; $ss=.57$), prososyal davranış algı düzeyleri, zayıf düzey ekonomik gruba mensup öğretmen adaylarına göre ($x=3.77$; $ss=.95$) daha yüksektir. Bu bulgu, Altıntaş'ın (2020) yaptığı araştırmada ulaştığı “gelir düzeyi yükseldikçe, prososyal davranış sergileme olasılığı artmaktadır” şeklindeki sonuç tarafından desteklenmektedir. Ancak Ayten (2009, s. 140), “ekonomik bakımdan sıkıntı yaşayanların muhtaçlara daha empatik davrandığını” bulgulamıştır. Araştırmacıya göre bu durum, kültürel değerlerdeki “düşenin halinden düşen anlar” veya “tok açın halinden ne anlar” anlayışını çağrıştırmaktadır. Bu araştırma bulgularına dayalı olarak, aile ekonomik durumunun bireyin prososyal davranış algısı ile ilişkili olduğu söylenebilir. Bu ilişkinin yönü ise başta kültürel durum değişkeni olmak üzere birçok farklı değişkene bağlı olarak değişebilmektedir. Nitekim Çekin (2013, s.87) de, konuyla ilgili yaptığı çalışmada, ailenin aylık ortalama gelirinin, bireyin prososyal davranış eğilimi düzeyi üzerinde etkili olduğunu belirlemiştir.

3.7. Öğretmen Adaylarının Prososyal Davranış Algılarının Sosyal Medya Kullanım Süresine Göre Analizine Dair Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarının günlük sosyal medya kullanım süresine (saat olarak) göre analiz sonuçları Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8. Prososyal Davranış Algısının Sosyal Medya Kullanım Süresine Göre Değişimine İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler		Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Fark
BOPSD	Gruplar arası	3.274	3	1.091			
	Gruplar içi	193.658	308	.629	1.736	.160	-
	Toplam	196.932	311				
ÖPSD	Gruplar arası	1.776	3	.592			
	Gruplar içi	124.713	308	.405	1.462	.225	-
	Toplam	126.490	311				
DYPSD	Gruplar arası	.290	3	.097			
	Gruplar içi	142.703	308	.463	.208	.891	-
	Toplam	142.993	311				
TOPLAM	Gruplar arası	.114	3	.371	1.666	.174	
	Gruplar içi	68.606	308	.223			-
	Toplam	69.720	311				

Tablo 8 incelendiğinde, bu algılar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Bu durum iki olasılığa bağlı olabilir. Birincisi, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının benzer sosyal medya kullanım süresine sahip olmaları, ikincisi ise

sosyal medya kullanım süresinin prososyal davranış algısı üzerinde etkili olmamasıdır. Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının günlük sosyal medya kullanım süresinin değişken olduğu görülmektedir. Bu durum birinci olasılığın geçerliliğini azaltmaktadır. Geriye, günlük sosyal medya kullanım süresi ile prososyal algı arasındaki ilişki kalmaktadır. Buna yönelik olarak literatürde genel anlamda medyanın, bireyin davranışları üzerinde etkili olduğu ve bu etkinin ise medyanın kullanım şekline bağlı olduğuna (Greitemeyer, 2011) dair bilgiler vardır. Buna göre, bireyin kimlik ve kişiliği üzerindeki etkisi olduğu (Işık ve Kaptangil, 2018) belirtilen, günümüzün sanal dünyasında geçirilen sürenin, öğretmen adaylarının prososyal algılarını etkilemesi beklenebilir. Araştırmada bu beklentinin gerçekleşmemesi, sosyal medyada geçirilen süreden ziyade, sosyal medyanın kullanım şekline bağlı olabilir.

3.8. Öğretmen Adaylarının Prososyal Davranış Algılarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Analizine Dair Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarının anne eğitim düzeyine göre dağılımına dair analiz sonuçları Tablo 9'da görülmektedir.

Tablo 9. Prososyal Davranış Algısının Anne Eğitim Düzeyine Göre Değişimine İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler		Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Fark
BOPSD	Gruplar arası	1.621	2	.811	1.283	.279	-
	Gruplar içi	195.311	309	.632			
	Toplam	196.932	311				
ÖPSD	Gruplar arası	.980	2	.490	1.206	.301	-
	Gruplar içi	125.510	309	.406			
	Toplam	126.490	311				
DYPSD	Gruplar arası	.029	2	.014	.031	.969	-
	Gruplar içi	142.964	309	.463			
	Toplam	142.993	311				
TOPLAM	Gruplar arası	.094	2	.047	.209	.811	-
	Gruplar içi	69.625	309	.225			
	Toplam	69.720	311				

Tablo 9 incelendiğinde, bu algılar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Bu bulgu literatürdeki araştırma bulgularıyla örtüşmemektedir. Çünkü literatürde bireyin prososyal davranışlarının hem kendi eğitim düzeyi hem de ebeveynlerinin eğitim düzeyinden etkilendiği (Yılmaz, 2023; Turp ve Kurt Ata, 2022; Çubukçu, 2019) belirtilmektedir. Nitekim bireyin prososyal davranış farkındalığı ve sergilemesi, güçlü bir karakter ve irade eğitimi gerektirir (Demirkol, 2019) ki, bunun ilk aşaması ebeveynlerdir. Eğitim düzeyi yüksek, bilinçli ebeveynlerin buna dair çocuğu eğitme olasılığı ise daha yüksektir. Araştırmada, anne eğitim düzeyinin öğretmen adaylarının prososyal algısını istatistiki olarak anlamlı farklılık görülmediği şeklindeki

bulgu, bunların büyük çoğunluğunun (%73.1) anne eğitim düzeyinin ilköğretim seviyesinde olmasının, bir etken olup olmadığı tartışılabilir. Çünkü Clark ve Ladd (2000), çocukların prososyal eğilimlerinin ılımlı, sevecen ve sıcak bir ebeveyn-çocuk ilişkisine bağlı olduğunu (Bağcı Çetin, 2021, s.21) belirtmiştir. Bunun yanında ebeveynlerin, çocuğun prososyal eğilimler kazanmasında etkili olduğu bilinen akranlara (Erten, 2012, s.47) dair ortam oluşturmada da bilinçli davranma sorumluluğu vardır. Tüm bunlar ebeveyn eğitim düzeyi ile ilişkili olduğundan, düşük anne eğitim düzeyine sahip öğretmen adaylarının, bu durumdan etkilenmesi söz konusu olabilir. Ancak bunun için detaylı araştırmalara ihtiyaç olduğu da açıktır.

3.9. Öğretmen Adaylarının Prososyal Davranış Algılarının Baba Eğitim Düzeyine Göre Analizine Dair Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarının baba eğitim düzeyine göre dağılımına dair analiz sonuçları Tablo 10'da görülmektedir.

Tablo 10. Prososyal Davranış Algısının Baba Eğitim Düzeyine Göre Değişimine İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler		Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Fark
BOPSD	Gruplar arası	1.153	2	.577	.910	.403	-
	Gruplar içi	195.779	309	.634			
	Toplam	196.932	311				
ÖPSD	Gruplar arası	1.189	2	.595	1.466	.232	-
	Gruplar içi	125.300	309	.406			
	Toplam	126.490	311				
DYPSD	Gruplar arası	.333	2	.167	.361	.697	-
	Gruplar içi	142.660	309	.462			
	Toplam	142.993	311				
TOPLAM	Gruplar arası	.102	2	.051	.227	.797	-
	Gruplar içi	69.617	309	.225			
	Toplam	69.720	311				

Öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarının, baba eğitim düzeyine göre dağılımını, ölçeğin tamamı ve alt boyutları itibarıyla gösteren Tablo 10 incelendiğinde, bu algılar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Öğretmen adaylarının prososyal davranış algıları arasında baba eğitim düzeyine göre anlamlı fark olmaması, birkaç nedene bağlanabilir. Birincisi araştırmaya katılan öğretmen adaylarının demografik bilgilerini gösteren Tablo 1 incelendiğinde, bunların yaklaşık yarısının (%47.8) baba eğitim düzeyinin ilköğretim olduğu görülmektedir. Buradaki benzeşme durumu, olasılıkla, öğretmen adaylarının benzer prososyal algılar geliştirmelerine yol açmış olabilir. Nitekim babanın eğitim düzeyinin, çocuğun değer düzeyini ve çocuğun değer düzeyinin de prososyal eğilimlerini etkilediği (Yılmaz, 2023, s.69) bilinmektedir. İkincisi, Aslan ve Yanık'ın (2024, s.1587) işaret ettiği, babanın ailedeki

tutumu olabilir. Çünkü babanın demokratik, otoriter, aşırı koruyucu veya izin verici tutumunun, çocuğun prososyal eğilimlerinde izleri vardır. Türkiye’de öğretmenlik mesleğini seçenlerin benzer sosyo-kültürel ailelere mensup olması (Taş, 2012; Baykara, 2013; Erden, 1998; Tezcan, 1992), bu ailelerde benzer ebeveyn tutumlarını akla getirmektedir. Bu olasılık, öğretmen adaylarının benzer prososyal algılara sahip olmalarını sonuç vermiş olabilir. Ancak her iki olasılık için de detaylı araştırmalar yapılması gerektiğini belirtmek gerekir.

4. Sonuç ve Öneriler

Bireyin dengeli gelişimi ve toplumun huzuru için çok önemli olan prososyal davranışların, bir yönüyle eğitim ile alakalı olması, konuyu mevcut öğretmenler ile geleceğin eğitiminde söz sahibi olacak olan öğretmen adaylarıyla ilişkili hale getirmektedir. Nitekim bunu doğrular şekilde, günümüzde okullarda yürütülen formal eğitim ve öğretimde prososyal davranış kazandırma amacı, okulun hedefleri arasında yer almaktadır. Okuldaki formal eğitim, öğretim programları üzerinden öğretmen vasıtasıyla icra edildiğinden, söz konusu davranışların kazandırılmasında öğretmen öne çıkmaktadır. Bu durum mevcut öğretmenler kadar, öğretmen yetiştirme ile de yakından ilişkilidir. Çünkü öğretmenin okuldaki öğretim anlayış ve faaliyetleri, yetiştirilme bağlamından bağımsız değildir. Bundan dolayı prososyal davranışların kazandırılmasında öncelik, öğretmen adaylarının buna dair biliş, duyuş, farkındalık ve algıların oluşturulmasıdır. Motivasyonunu bu öncelikten alan bu araştırmada, öğretmen adaylarının prososyal davranış algıları incelenmiştir. Nicel çerçevede kurgulanıp, tarama modelinde yürütülen araştırmada, alt amaçlar bağlamında ulaşılan sonuçlara aşağıda yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan eğitim ve ilahiyat fakültesi öğretmen adaylarının prososyal davranış algıları şu şekilde belirlenmiştir: Öğretmen adaylarının, ÖPSD algıları yüksek; BOPSD algıları düşük ve MO-DYPSD algılarının ise orta düzeydedir. Ölçeğin tamamında öğretmen adaylarının prososyal davranış algısı orta düzeydedir. Araştırmada uygulanan ÖAPDAÖ’nin BOPSD ve MO-DYPSD boyutları, prososyal davranış için istenmeyen davranışlara yönelik olduğundan, öğretmen adaylarının istenen olumlu sosyal davranışlarla ilgili ÖPSD boyutundaki yüksek algı düzeyleri, prososyal davranışların gelecek kuşaklara aktarılması bakımından olumlu bir durumdur. Zira herhangi bir davranışa dair olumlu algı ve tutum, öğretmen adayları açısından hem o davranışı sergileme olasılığını ve hem de öğretme olasılığını artırması beklenebilir. Öğretmen adaylarının bu olumlu algıları, genetik, sosyal etkileşim ve eğitimin ürünü sayılabilir. Nitekim öğretmen adaylarının prososyal davranış kazandırmada sergileyecekleri davranış, algı, biliş, tutumun birer bileşenleridir.

Araştırmanın ikinci alt amacına yönelik olarak, öğretmen adaylarının prososyal algılarının demografik değişkenler açısından ele alınmasında ise, kadın öğretmen adaylarının erkeklerden daha fazla ÖPSD algı düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Araştırmada kadın öğretmen adaylarının özgeciliği düzeylerinin erkeklerden yüksek olması, cinsiyetin de dahil olduğu kültürel etkilerin algı üzerindeki etkisini göstermektedir. Nitekim Türk kültüründe, prososyal davranışla yakından ilgili olan özgeciliği, empati, şefkat ve fedakârlık gibi değerlerin kadına atfedilme oranının, erkeklerden daha yüksek olduğu bilinmektedir. Kadının bu kültürde sosyalleştiği dikkate alındığında, kadın öğretmen adaylarının, erkeklerden daha yüksek özgeci algıya sahip olmasında kültürün bu unsuru etkili olmuş olabilir.

Araştırmada, öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarının öğrenim görülen sınıf değişkeni bağlamında ele alınmasında, 4. Sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının, ÖAPDAÖ toplamına yönelik algı düzeylerinin, 1. Sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmada bu durum, eğitim süreci ve düzeyinin prososyal davranış algı ve eğilimini artırmasına bağlı olabileceği değerlendirilmiştir. Çünkü birçok öğrenme teorisinin işaret ettiği gibi, tüm birey davranışları gibi prososyal davranışlar da eğitimin neticesi olan biliş ile alakalıdır. Buradan hareketle de 4. Sınıfların prososyal davranış algılarını destekleyecek daha fazla bilişsel birikime sahip olmaları, onların bu yöndeki algılarını etkilemiş olabileceği söylenebilir. Diğer taraftan bu bilişsel birikimin oluşmasında, eğitim fakültesi ve ilahiyat fakültesinde alınan ders içeriklerinin de etkili olmuş olabileceği belirtilebilir.

Ekonomik durumun bireyin algı, tutum ve davranışlarını etkilediğinden hareketle, araştırmada, öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarının aile gelir durumuna göre değişimi ele alınarak, analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, orta düzey ekonomik gruba mensup öğretmen adaylarının, prososyal davranış algı düzeyleri, zayıf düzey ekonomik gruba mensup öğretmen adaylarına göre daha yüksek olarak belirlenmiştir. Bireyin kişisel olarak veya mensup olduğu ailenin ekonomik durumunda göre prososyal davranış algı ve eğilime yönelik farkı araştırma sonuçları mevcuttur. Araştırmada, mali durumu orta düzeyde olan aileye mensup öğretmen adaylarının, prososyal davranış algı düzeylerinin, zayıf düzeydekilere göre daha yüksek olması, ekonomik olarak yardım etmeyi kolaylaştırma kadar, “veren el alandan üstündür” şeklindeki birey inancına da bağlı olabileceği değerlendirilmiştir.

Araştırmada, öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarının, branş, sosyal medya kullanım süresi, anne ve baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre, istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Araştırmada bu durum, adı geçen faktörlerin bireyin prososyal algısı üzerinde istatistiki olarak anlamlı farklılaşmamasından ziyade, bunların benzer sosyo-kültürel ailelere mensup olmaları ile içerik bakımından olmasa da öğretmenlik meslek bilgisi bağlamında benzer eğitim içeriklerine dayalı bilişsel birikime sahip olmalarına bağlı olabileceği değerlendirilmiştir. Ancak bunun için her iki olasılığa dair detaylı araştırmalar yapılması gerektiği de açıktır.

Sonuçta, birey için olduğu kadar, daha yaşanabilir bir sosyal yaşam için de çok kritik olan prososyal davranışlarda ilk adım, olumlu algıdır. Bu olumlu algının oluşturulmasında aile (özellikle de ebeveyn tutumları) ilk akla gelen kurumdur (Mestre, vd., 2019). Aileden sonra, toplum ve eğitim ise burada temelleri atılan prososyal algı ve tutumları pekiştiren kurumlar olarak öne çıkmaktadır. Çalışmanın konusu itibarıyla eğitimin, olumlu prososyal davranış algısı kazandırmada temel kurumlardan birisi olması, öğretmen yetiştiren fakültelere önemli sorumluluklar yüklemektedir. Çünkü bu fakültelerin öğretim politika ve paradigmaları, geleceğin öğretmenleri olan öğretmen adaylarına, prososyal davranış gibi olumlu sosyal davranışlar kazandırma misyonu taşımaktadır. Bu misyon öğretmenlerin eliyle toplumda olumlu prososyal davranış algısının yaygınlaştırılması şeklinde tezahür edebilir. Ancak bunun için öğretmen yetiştiren fakültelerin öğretim politikalarında, programların gözden geçirilmesi ve aile ile daha etkili ilişkiler kuracak sistemler ihdas etme anlamında, yeniden yapılanma ihtiyacı olduğu açıktır. Yine bu fakültelerde ders veren öğretim elemanlarının da öğretmen adaylarına, prososyal davranışlara dair olumlu algı ve eğilimler kazandırmada büyük role sahip oldukları söylenebilir. Dolayısıyla öğretmen yetiştiren fakültelerde görev

yapan öğretim elemanlarının bu yeterliliğe sahip olmalarının sağlanması önemlidir. Ayrıca öğretmen yetiştiren fakültelerdeki topluma hizmet ile ilgili ders ve etkinliklerin, prososyal davranışların gelişimine katkı sağlayacak şekilde işlevsel hale getirilmesinde de fayda vardır. Bunlardan başka, ilahiyat ve eğitim fakültelerinde öğrenci kulüplerinin yardım organizasyonları düzenlemeleri, Kızılay Kurumu ile işbirliği yapılması, Ramazan ayı yardım etkinlikleri de öğretmen adaylarına prososyal davranış kazandırmada katkı sağlayabilir.

Araştırma sonuçlarında dayalı olarak aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

- Prososyal davranışların eğitim ile ilgili olması ve bu davranışların kazandırılmasında eğitim ve öğretmenlerin rolü dikkate alındığında, eğitim ve ilahiyat gibi öğretmen yetiştiren fakülte programlarına bununla ilgili daha fazla dersler konulmalıdır.
- Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının prososyal davranış algılarının genel itibarıyla orta düzeyde olması dikkate alındığında, öğretmen yetiştiren fakültelerde bu algıyı yukarı taşıyacak etkinliklerin düzenlenmesi gerektiği söylenebilir. Bu etkinlikler, yardımlaşma, gönüllü katkı sağlama veya empati sağlayan faaliyetler şeklinde olabilir.
- Öğretmen yetiştiren fakültelerde prososyal davranış algı ve farkındalıkları artırmak üzere düzenlenecek etkinlikler, Diyanet İşleri Başkanlığı, Kızılay, Yeşilay, AFAD gibi çeşitli kurumlar ve sivil toplum kuruluşları ile beraber yapılabilir.
- Araştırmada, kadın öğretmen adaylarının erkeklerden daha fazla prososyal davranış algı düzeyine sahip oldukları göz önüne alındığında, bu konuda genetik veya kültürel nedenlere dair detaylı araştırmalar önerilebilir.
- Araştırmacılara önerilecek diğer bir husus da prososyal davranış algısı ile ekonomik durum arasındaki ilişkinin çok boyutlu olarak incelenmesidir.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. 08.05.2025 -34281 tarih ve sayılı Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Kararı.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – İthenticate
Etik Bildirim	itobiad@itobiad.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. Decision of the Fırat University Social and Human Sciences Research Ethics Committee dated 08.05.2025 and numbered 34281.
Plagiarism Checks	Yes - İthenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	itobiad@itobiad.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Kaynakça / References

- Akbıyık, E. (2022). Evli bireylerdeki evlilik uyumu ile özgecilik ve empatik eğilim arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı.
- Akdağ, M. (2021). *Bilimsel araştırmalarda istatistiksel analizler*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Akdoğan, A. (2021). Öğretmenlerin özgeci davranışları ile öğretmen liderliğine yönelik algı ve beklentileri arasındaki ilişkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı.
- Almacak, Y. (2021). Yunus Emre'nin şiirlerinin Pitirim Aleksandroviç Sorokin'in özgecilik teorisi bağlamında incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Bilim Dalı.
- Altıntaş, K. (2020). Gelir düzeyi ile prososyal davranış arasındaki ilişki: Ampirik bir inceleme. Yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim dalı.
- Aras, E. ve Peker, A. (2024). Planlı davranış kuramına göre ergenlerin psikolojik yardım alma tutumu ve niyeti. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 16(4), 617-627.
- Arslan, R., ve Yanık, D. (2024). Okul öncesi dönemdeki çocukların prososyal davranışları ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Millî Eğitim*, 53 (243), 1587-1604.
- Avşaroğlu, S. & Nurkoyuncu, S. (2021). Kadınlar ve özgecilik. *International Social Sciences Studies Journal*, 7 (85), 3075-3085.
- Ayten, A. (2009). Prososyal davranışlarda dindarlık ve empatinin rolü. Doktora Tezi Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı.
- Az, M. Sait ve Acar, M. Cevat (2020). Dindarlık ile özgecilik arasındaki ilişki üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(1), 742-773.
- Bağcı Çetin, B. (2021). Prososyal davranış psikoeğitim programının okul öncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının prososyal davranışlarına, sosyal duygusal uyumuna ve yaşam doyumuna etkisi. Doktora tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı.
- Balcı, A. (1995). *Sosyal bilimlerde araştırma-yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: TDFO Yayıncılık.
- Baltan, B. & Aladağ, E. (2025). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının örgütsel vatandaşlık davranışları ile sosyal duygusal yetkinlikleri arasındaki ilişki. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 119-147.
- Baumgartner, H., & Homburg, C. (1996). Applications of structural equation modeling in marketing and consumer research: A review. *International Journal of Research in Marketing*, 13(2), 139-161.
- Baykara, P. K. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının sosyo-kültürel özellikleri ve

öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları üzerine bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2). <https://doi.org/10.17860/efd.30656>.

Baykut, İ. E. (2022). Ergenlerin prososyal davranışları ile özyeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı.

Brown, T. A. (2006). *Confirmatory factor analysis for applied research*. New York: Guilford Press.

Browne, M. W., & Cudeck, R. (1992). Alternative ways of assessing model fit. *Sociological Methods & Research*, 21(2), 230-258.

Burak, Y., Sert, C., ve Özdemir, E. (2024). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan yönetici ve uzmanların prososyal davranışlarının değerlendirilmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 41-63.

Canel-Çınarbaş, D. ve Doğan, F. (2019). Travma sonrası stres ile prososyal davranış arasındaki ilişkide travma sonrası büyümenin rolü. *Nesne*, 7(15), 201-213.

Cebeci, A. (2022). Üniversite öğrencilerinin özgecilik ve algılanan sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı.

Çekin, A. (2013). İmam hatip lisesi öğrencilerinin prososyal davranış eğilimleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(28), 34-45.

Çubukçu, A. (2019). 48 – 72 aylık çocukların prososyal davranışları ile annelerinin prososyal davranışları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı.

Demirkol, M. (2019). Dinî bir tutum olarak yardımseverlik. *GUİFD* 7(2), 211-232.

Dökmen, Z. Y. (2009). *Toplumsal cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. Ankara: Remzi Kitabevi.

Durdu, İ. (2021). Okullarda prososyal davranış ve pozitif ses çıkartma davranışı oluşumunda lider-üye etkileşiminin rolü. Doktora Tezi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı.

Duru, E. (2002). Öğretmen adaylarında empatik eğilim düzeyinin bazı psikososyal değişkenler açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 21-35.

Duru, E. (2004). Öğretmen adaylarında empati -yardım etme eğilimi ilişkisi ve yardım etme eğiliminin bazı psikososyal değişkenler açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 31-41.

Düzce, H. A. (2019). Eğitim fakültesi öğrencilerinin demokratik algı ve tutumları ile ahlaki olgunlukları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ortak Yüksek Lisans Programı.

Düzgüner, S. (2019). Pro-sosyal davranışlarda diğerkâmlığın (özgecilik) tanımı ve konumu. *Bilimname*, XL (4), 351-373.

Erden, M. (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.

Ergün Bülbül, S. (2000). Çoklu karşılaştırma testleri ve bir örnek uygulama. *Öneri*, 3(14), 95-100.

Erol, Y. C. (2024, Aralık 26-30). *Pedagojik formasyon eğitimi alan çocuk gelişimi mezunu öğretmen adaylarının eğitim-öğretim programı ve öğretmen yetiştirme sisteminde yapılan değişiklikler hakkındaki görüşleri* [Tam Metin]. Ege 12. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, İzmir, Academy Global Publishing House, s. 4413-4431. <https://www.egekongresi.org/kongre-kitapları>

Erol, Y. C. ve Eroğlu, M. (2024). *Okul öncesi öğretmen adaylarının hizmet öncesi öğretmen eğitimi ve Milli Eğitim Akademisi'ne ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. M. Doruk (Ed.) Eğitim & Bilim 2024-IV içinde (s. 657-676), Efe Akademi Yayınları.

Erol, Y. C., & Özdemir, T. Y. (2018). Öğretmen adaylarının okul tabanlı mentorluk ve özyeterlik algılarının incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 874-894.

Erten, H. (2012). Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkilerin izlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim.

Ertürk, S. (1998). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan Yayınları.

Esmer, Y. ve Özdaş, K. (2018). *Akademik Yönetimde Psikolojik Sözleşme İhlali, Etik Liderlik ve Prososyal Davranışlar*. Çizgi Kitapevi.

Genç, F. G. (2021). Annelerin prososyal davranışları ve tutumları ile okul öncesi dönem çocuklarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı.

Greitemeyer, T. (2011). Effects of prosocial media on social behavior when and why does media exposure affect helping and aggression? *Current Directions in Psychological Science*, 20(4), 251-255.

Gülay Ögelman, H. ve Erten Sarıkaya, H. (2014). Okul öncesi dönem çocuklarının oyun davranışlarının akran ilişkileri üzerindeki yordayıcı etkisi. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (3), 301-321.

Gülay, H. (2011). 5-6 yaş grubu çocuklarda okula uyum ve akran ilişkileri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 1-10.

Gündüz, K. (2021). İlkokul 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin ebeveynlerinin duygusal zeka ve özgecilik özellikleri ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Biruni Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık.

Günlü, Z. ve Tekin, M. E. (2017). Kıl keçisi oğlaklarının büyüme hızına ana yaşı ve işletme etkisini araştırmada bazı çoklu karşılaştırma testlerinin karşılaştırılması. *Eurasian Journal of Veterinary Sciences*, 33 (3), 176-183.

Harputlu, İ. (2015). Dinî tutum ve özgecilik ilişkisi (SDÜ örneği). Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı.

Haşiloğlu, S. B., Baran, T. ve Aydın, O. (2015). Pazarlama araştırmalarındaki potansiyel problemlere yönelik bir araştırma: kolayda örnekleme ve sıklık ifadeli ölçek maddeleri. *Pamukkale, İşletme ve Bilişim Yönetimi Dergisi*, 2(1), 19-28.

Hu, L. T. and Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1-55.

Işık, M. ve Kaptangil, İ. (2018). Akıllı telefon bağımlılığının sosyal medya kullanımı ve beş faktör kişilik özelliği ile ilişkisi: üniversite öğrencileri üzerinden bir araştırma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 695-717.

Kara, O. (2012). Kur'an'a göre insan şahsiyetine etki eden faktörler. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XIV (25), 1-24.

Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın dağıtım.

Kasapoğlu, F. (2014). İyilik hali ile özgecilik arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 13, 271-288.

Kline, R.B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. (3rd ed.). New York: Guilford Press.

Marsh vd., 2006 Marsh, H. W., Hau, K.-T., Artelt, C., Baumert, J., & Peschar, J. L. (2006). OECD's brief self-report measure of educational psychology's most useful affective constructs: cross-cultural, psychometric comparisons across 25 countries. *International Journal of Testing*, 6(4), 311-360.

Mestre, M. V., Malonda, E., Samper, P., Llorca, A., & Tur-Porcar, A. (2019). Development of prosocial behavior in Spanish adolescents and its relations to parenting styles. In D. J. Laible, G. Carlo, & L. M. Padilla-Walker (Eds.), *The Oxford handbook of parenting and moral development* (pp. 197-211). Oxford University Press.

Özdemir, H. R. (2022). Kur'an-fıtrat ilişkisi ve insanı yöneten değerler. *Dini Araştırmalar*, 25(62), 221-244.

Özdemir, T. Y. ve Erol, Y. C. (2015). Pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının okul, öğretmenlik ve öğrenci kavramlarına ilişkin algıları. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(4), 215-244.

Sarnıç, A. (2023), Dünya'da ve Türkiye'de prososyal davranışlar üzerine çalışmalar: lisansüstü tezler ve TRDİZİN makalelere yönelik bir içerik analizi. *Sosyal Bilimler Akademik Gelişim Dergisi (SOBAG)*, 1(1), 1-20.

Sayın, S. (2003). Farklı programlarda okuyan öğretmen adayı üniversite öğrencilerinin empatik eğilimi, öğretmenlik mesleğine karşı tutum ve mesleki benlik saygısı. *S.D.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (6), 74-84.

Stratton, S. J. (2021). Population research: convenience sampling strategies. *Prehospital and Disaster Medicine*, 36 (4), doi:10.1017/S1049023X21000649.

Sucu, M. (2020). Pandemi döneminde sağlık çalışanlarının duygusal zekâ durumları ile

prososyal davranışları arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik bir araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 19(41), 665-698.

Şimsek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş: Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Basın Yayın Dağıtım Ltd Sti.

Şimşek, A. (2018, Ed.). "Araştırma modelleri" içinde *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Tabachnick, B. G. and Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics*. Boston: Allyn and Bacon.

Taş, M. Y. (2012). Demirci eğitim fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği adaylarının profili ve sosyal bilgiler öğretmenliğini tercih etme nedenlerinin değerlendirilmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 64-76.

Tekin, F. N. (2019). Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile prososyal davranış arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yüksek Lisans tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı.

Tezcan, M. (1981). *Eğitim sosyolojisine giriş*. Ankara: A.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Turhan, M., & Erol, Y. C. (2020). Öğretmen görüşlerine göre eğitim örgütlerinde kronizm, sessizlik ve sinizm arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(4), 874-886.

Turhan, M., Erol, Y. C., Demirkol, M., & Özdemir, T. Y. (2018). Örgütsel bağlılık, iş doyumu ve iş stresi arasındaki ilişki. *Turkish Studies: Educational Sciences*, 13 (27), 1491-1507.

Turp, H. H. ve Kurt Ata, H. (2022). Prososyal davranışlara duygu ve aile odaklı bir bakış. *Spor, Eğitim ve Çocuk*, 2 (2), 98-107.

Uygun, N. ve Kozikoğlu, İ. (2019). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların sosyal yetkinlik davranışlarının incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 20(1), 305-321.

Ünlü, S. (2023). Toplumsal cinsiyetin bulanık suları: kimlik, beden ve cinsel fark üzerinden bir yaklaşım. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi* 3(1), 117-134.

Yaşar, M. ve Erol, A. (2015). Okul öncesi eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeyleri ile düşünme stilleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *International Journal of Assessment Tools in Education*, 2(2), 38-65.

Yavuzer, N. (2017). Bir prososyal davranış kaynağı olarak özgeci motivasyonun ilgili alan yazını ışığında değerlendirilmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14-1(27), 105-126.

Yılmaz, İ. ve Akyel, Y. (2008). Beden eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(3), 27-33.

Yılmaz, Ş. Ş. (2023). Okul öncesi çocukların değer düzeyleri ile prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Programı.